

Paweł Lewandowski

WIZYTACJE KANONICZNE
PRZEPROWADZONE PRZEZ BISKUPA TARNOWSKIEGO
JERZEGO ABLEWICZA*

WPROWADZENIE

Jerzy Ablewicz, s. Aleksandra i Emilii z d. Ekiert, urodził się 1 listopada 1919 r. w Krośnie. Szkołę podstawową i gimnazjum ukończył w rodzinnym mieście. Po zdaniu matury w 1937 r. rozpoczął studia filozoficzno-teologiczne w Seminarium Duchownym w Przemyślu, zaś w okresie wojny kontynuował je w Brzozowie-Anatolówce i w Brzozówce. Świecenia kapłańskie przyjął 5 marca 1943 r. z rąk bpa Franciszka Bardy. Po święceniach był wikariuszem w Trzcieńcu i Przeworsku. W 1946 r. został mianowany proboszczem opuszczonej parafii Pnikut, ale po trzech miesiącach otrzymał skierowanie na studia specjalistyczne na Wydziale Filozofii Chrześcijań-

---

KS. DR PAWEŁ LEWANDOWSKI – Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II; adres do korespondencji: Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin, Polska; e-mail: lewandowski@kul.pl; <https://orcid.org/0000-0003-4543-4382>

* Niniejszy artykuł powstał w wyniku realizacji komercyjnej usługi badawczej obejmującej kwerendę archiwalną w Archiwum Diecezjalnym im. Arcybiskupa Jerzego Ablewicza w Tarnowie dotyczącą protokołów wizytacji kanonicznych przeprowadzonych przez Biskupa Tarnowskiego Jerzego Ablewicza w latach 1962-1990 oraz opracowanie materiału źródłowego opatrzonego aparatem krytycznym – umowa nr UKDKW/2022/03/2 zawarta pomiędzy Diecezją Tarnowską Kościoła Rzymskokatolickiego Kurią Diecezjalną w Tarnowie a Katolickim Uniwersytetem Lubelskim Jana Pawła II. Wynikiem realizacji ww. usługi badawczej jest opracowanie źródłowe: *Dekrety reformatorskie z wizytacji kanonicznych przeprowadzonych przez Biskupa Tarnowskiego Jerzego Ablewicza*, zebrał, opracował i wstępem poprzedził ks. Paweł Lewandowski, Wydawnictwo KUL, Lublin 2022.

skiej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Ukończył je 27 czerwca 1949 r. promocją doktorską na podstawie rozprawy pt. *Tomistyczna metafizyka dobra*. Po powrocie do diecezji był wykładowcą i prefektem, a następnie wicerektorem Seminarium Duchownego w Przemyślu. Dnia 26 lutego 1962 r. papież Jan XXIII mianował ks. dra Jerzego Ablewicza biskupem diecezji tarnowskiej. Sakrę biskupią przyjął w katedrze przemyskiej 20 maja 1962 r. z rąk abpa Eugeniusza Baziaka, bpa Franciszka Barda i bpa Karola Pękali. Dnia 26 maja bp Ablewicz objął rządy w Tarnowie, zaś 27 maja odbył uroczysty ingres do tarnowskiej katedry. W czasie trzeciej pielgrzymki Jana Pawła II, Papieża Polaka, do Ojczyzny w 1987 r. został wyniesiony do godności arcybiskupa *ad personam* [Bożek 2019, 7-10; Kumor 1985, 295-301; Nowak 1999, 19-22; Tenże 2000, 9-11].

W latach 1962-1990 abp Jerzy Ablewicz z ogromnym zaangażowaniem i poświęceniem kierował diecezją tarnowską. Przez 28 lat m.in. wyświęcił 877 prezbiterów diecezjalnych (nie licząc zakonnych); erygował 132 nowe parafie, co stanowiło 27% ogólnej liczby 479 parafii w 1990 r.; zwiększył liczbę dekanatów z 32 do 39 w 1990 r.; doprowadził do powstania około 690 nowych budowli sakralnych i kościelnych, w tym ponad 60 kaplic cmentarnych, 200 plebanii i 30 domów katechetycznych; wprowadził w diecezji wskazania Soboru Watykańskiego II; przeprowadził IV Synod Diecezji Tarnowskiej; dokonał reformy seminarium duchownego, kurii diecezjalnej i sądu biskupiego; powołał do istnienia dom księży emerytów, kuchnię dla ubogich w Tarnowie, diecezjalną Caritas, diecezjalne studium organizacyjne oraz szereg innych instytucji¹.

Wypełniając obowiązki biskupa diecezjalnego osobiście przeprowadził 152 wizytacje kanoniczne², wizytując w całości lub części 25 dekanatów: biecki, bocheński, brzeski, dąbrowski, dębicki, gorlicki, grybowski, kolbuszowski, krościeński, krynicki, limanowski, lipnicki, łącki, nowosądecki południowy, nowosądecki północny, mielecki, pilzneński, radłowski, ropczycki, sędziszowski, starosądecki, szczuciński, tarnowski wschodni, tarnowski zachodni i uścieński. Pierwszą wizytację kanoniczną odbył w dniach 18-20 maja 1963 r. w parafii pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Piwnicznej-Zdroju, ostatnią w dniach 13-14 listopada 1976 r. w parafii

¹ Więcej na ten temat zob. Biedroń 2019.

² Wizytacje kanoniczne stanowią bogate źródło historyczno-prawne. Więcej na ten temat zob. Hamryszczak 2016, 53-62; Litak 1967, 133-49; Coulet 1977.

pw. Wszystkich Świętych w Sobolowie. Od 1977 r. do tego zadania delegował już wyłącznie biskupów pomocniczych³.

1. PODSTAWY PRAWNE WIZYTACJI KANONICZNYCH

Wizytacja kanoniczna jako jedna z najstarszych instytucji kościelnych sięga czasów apostoelskich⁴. Dyspozycje ustawodawców synodalnych zawarte w zbiorze *Codex Canonum Ecclesiae Africanae* wskazują, że już od początku V w. zobowiązywano biskupów do corocznych wizytacji diecezji⁵. Synod w Tarragonie w 516 r. zobowiązał pasterzy Kościołów partykularnych, aby w czasie prowadzonych wizytacji zwracali szczególną uwagę na problem wymagających renowacji kościołów⁶. W Królestwie Franków, zwłaszcza w okresie panowania Karola I Wielkiego, wizytującym biskupom towarzyszył specjalny urzędnik (*comes*), który rozpoznawał i rozstrzy-

---

³ Michała Bleharczyka, Karola Pękale, Piotra Bednarczyka, Józefa Gucwę i Władysława Bobowskiego.

⁴ Jakkolwiek z oczywistych względów to Nowy Testament jest zasadniczym źródłem analizowanej instytucji, G.N. Smith nie bagatelizuje w tym aspekcie znaczenia Starego Testamentu wskazując za istotne dwa rodzaje biblijnych obrazów: 1) nawiedzenia człowieka przez Boga; 2) określania Boga pasterzem. Stary Testament zawiera liczne opisy spotkań człowieka z Bogiem, np. Adama i Ewy w ogrodzie Eden (Rdz 3,8) czy Abrahama i Sary pod dębami Mamre (Rdz 18,1-33). Boskie wizytacje były zawsze celowe i spektakularne, przynosiły pocieszenie lub słuszną karę. Hiob pyta Boga: „A kim jest człowiek, abyś go cenił i zwracał ku niemu swe serce? Czemu go badasz co ranka, na co doświadczasz co chwilę?” (Hi 7,17-18). Także Psalmista jest świadomy stałej Bożej obecności: „Choćbyś badał me serce, nocą mnie nawiedzał i doświadczwał ogniem, nie znajdziesz we mnie nieprawości” (Ps 17,3). Prorok Jeremiasz domaga się nawet obecności Boga prosząc: „[...] pamiętaj o mnie i wesprzyj mnie” (Jr 15,15a). Wszystkie te wizytacje pozwalały Bogu poznać ludzi a ludziom umożliwiały poznanie Boga, co stanowi bezpośrednio przełożenie na znaczenie wizytacji kanonicznej dzisiaj. Ponadto Stary Testament objawia Boga jako troskliwego pasterza (Rdz 48,15; Iz 40,11), którego obraz odnosi się współcześnie do osoby biskupa i ciężącej na nim odpowiedzialności. W tym zakresie za symptomatyczny należy uznać wywód Proroka Ezechiela (Ez 34,1-31). Biskup-pasterz wizytuje powierzony sobie lud Boży [Smith 2008, 13-14].

⁵ *Codex canonum Ecclesiae Africanae. Christophorus Iustellus ex mss. codicibus edidit, Graecam versionem adiunxit, & notis illustravit*, Lutetiae Parisiorum 1615, nr 53, 73, 94.

⁶ *Corpus Iuris Canonici. Editio Lipsiensis secunda post Aemilii Ludouici Richteri curas ad librorum manu scriptorum et editionis Romanae fidem recognouit et annotatione critica instruxit Aemilius Friedberg. Pars prior. Decretum Magistri Gratiani*, Graz 1955, c. 10 f., C. X, q. 1.

gał sprawy o charakterze cywilnym⁷. Wraz z rozwojem analizowanej instytucji musiały mieć miejsce liczne nadużycia, skoro Sobór Laterański III uznał „za rzecz wysoce niepokojącą i godną nagany, że niektórzy z naszych braci kardynałów i biskupów, wykonując swój urząd i odbywając związane z nim wizyty u swoich podwładnych, są dla nich tak wielkim ciężarem, że są oni niekiedy zmuszeni w podobnych okolicznościach wyprzedawać wyposażenie kościołów, a zapas żywności mający wystarczyć na długi czas zostaje szybko zużyty”⁸, prawnie ograniczając orszak arcybiskupa wizytującego parafie do pięćdziesięciu, zaś biskupa do trzydziestu konnych w swoim poczcie oraz zakazując zabierania na wizytację psów i ptaków przeznaczonych do polowań⁹. Papież Innocenty IV w dekreście z 1215 r. zakazał biskupom przyjmowania jakichkolwiek darów i upominków w czasie wizytowania parafii [Augustine 1918, 369]. Ustawodawstwo w tym zakresie utrzymał Sobór Laterański IV zastrzegając, że biskup, który wzbogaciłby się na wizytacji w nieuprawniony sposób powinien nie tylko zwrócić w całości to, co zagarnął, ale i drugie tyle wypłacić kościołowi, dla którego stał się ciężarem¹⁰.

Sobór Trydencki zobowiązał patriarchów, prymasów, metropolitów i biskupów do wizytowania powierzonych sobie diecezji każdego roku osobiście lub – w sytuacji zgodnej z prawem przeszkody – za pośrednictwem wikariusza generalnego bądź wyznaczonego wizytatora. Gdyby nie mogli przeprowadzić corocznej wizytacji całej diecezji z powodu jej wielkości, zostali zobowiązani do wizytowania jej większej części w taki sposób, aby

---

⁷ Reginonis abbatis Prumiensis, *Libri duo de synodalibus causis et disciplinis ecclesiasticis. Ad optimorum codd. fidem recensuit, adnotationem duplicem adiecit F.G.A. Wassersleben*, Lipsiae 1840, 1, II, c. 2ff.

⁸ Sanctum Concilium Lateranense III, *Capitula* (1179), w: *Sacrorum Conciliorum nova, et amplissima collectio*, t. XXII: *Ab anno MCLXVI usque ad ann. MCCXXV*, red. J.D. Mansi, Venetiis 1778, kol. 217-33; tekst polski w: *Dokumenty Soborów Powszechnych. Tekst grecki, łaciński, polski*, t. II: (869-1312). *Konstantynopol IV. Lateran I. Lateran II. Lateran III. Lateran IV. Lyon I. Lyon II. Vienne*, układ i oprac. A. Baron, H. Pietras, Kraków 2003, s. 168-207, cap. IV, 1: „[...] grave nimis et emendatione fore dignum dignoscitur, quod quidam fratrum et coepiscoporum nostrorum ita graves in procurationibus suis subditis existunt, ut pro huiusmodi causa interdum ornamenta ecclesiastica subditi compellantur exponere et longi temporis victum brevis hora consumat”.

⁹ Tamże, cap. IV, 2.

¹⁰ Sanctum Concilium Lateranense IV, *Capitula* (1215), w: *Sacrorum Conciliorum nova, et amplissima collectio*, t. XXII, kol. 981-1068; tekst polski w: *Dokumenty Soborów Powszechnych*, t. II, s. 220-325, cap. XXXIII, 4.

wizytacja została ukończona w ciągu dwóch lat¹¹. Za wiodące cele podejmowanych wizytacji kanonicznych Sobór wskazał „wprowadzenie zdrowej i czystej nauki katolickiej, wypędzenie herezji, zachowanie dobrych obyczajów a poprawa złych, zachęcenie i umocnienie ludu w pobożności przez namowy i upomnienia, utwierdzenie w pokoju i prawości, a także wydanie innych owoców wśród wiernych, stosownie do miejsca, czasu i możliwości, wedle roztropności wizytatorów”¹². Zanim ustawodawca pio-benedyktyński unormował analizowaną instytucję w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 r.¹³, przynajmniej kilkunastokrotnie była ona jeszcze przedmiotem szczegółowych dyspozycji kolejnych papieży¹⁴ i uprawnionych dykasterii Kurii Rzymskiej¹⁵.

¹¹ Sanctum Concilium Tridentino, *Decretum de reformatione (sessio XXIV)* (11.11.1563), w: *Sacrorum Conciliorum nova, et amplissima collectio*, t. XXXIII: *Ab anno MDXLV ad annum MDLXV*, ed. J.D. Mansi, Parisiis 1902, kol. 156-70; tekst polski w: *Dokumenty Soborów Powszechnych. Tekst łaciński i polski*, t. IV: (1511-1870). *Lateran V. Trydent. Watykan I*, układ i oprac. A. Baron, H. Pietras, Kraków 2004, s. 732-74, kan. 3[a].

¹² Tamże, kan. 3[d]: „Visitationum autem omnium istarum praecipuus sit scopus, sanam orthodoxamque doctrinam, expulsis haeresibus, inducere, bonos mores tueri, pravos corrigere, populum cohortationibus et admonitionibus ad religionem, pacem innocentiamque accendere, cetera, prout locus, tempus et occasio feret, ex visitantium prudentia ad fidelium fructum constituere”.

¹³ *Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus* (27.05.1917), AAS 9 (1917), pars II, s. 1-593 [dalej: KPK/17].

¹⁴ Clemens PP. XII, *Constitutio Pastorale officium* (10.01.1731), w: *Codicis Iuris Canonici Fontes*, t. I: *Concilia Generalia – Romani Pontifices usque ad annum 1745. N. 1-364*, cura P. Gasparri editi, Romae 1937, nr 295, s. 641-45; Benedictus PP. XIV, *Constitutio Ubi primum* (03.12.1740), w: *Codicis Iuris Canonici Fontes*, t. I, nr 304, s. 670-74; Pius PP. IX, *Constitutio Singulari quidem* (17.03.1856), w: *Codicis Iuris Canonici Fontes*, t. II: *Romani Pontifices A. 1746-1865. N. 365-544*, cura P. Gasparri editi, Romae 1938, nr 521, s. 901-11; Pius PP. IX, *Epistula Quo graviora* (08.07.1862), w: *Codicis Iuris Canonici Fontes*, t. II, nr 535, s. 967-70; Pius PP. X, *Constitutio Apostolicae* (15.04.1910), w: *Codicis Iuris Canonici Fontes*, t. III: *Romani Pontifices A. 1867-1917. N. 545-713*, cura P. Gasparri editi, Romae 1933, nr 686, s. 752-54.

¹⁵ Sacra Congregatio Concilii, *Segobricen.* (24.08.1605), w: *Codicis Iuris Canonici Fontes*, t. V: *Curia Romana. S.C. Consist. – S.C. de Sacramentis – S.C.C. – A. 1573-1760. N. 2056-3704*, cura P. Gasparri editi, Romae 1930, nr 2358, s. 203; Sacra Congregatio Concilii, *Boianen.* (14.11.1654), w: *Codicis Iuris Canonici Fontes*, t. V, nr 2740, s. 325-26; Sacra Congregatio Concilii, *Portugallien.* (15.01.1701, 29.01.1701), w: *Codicis Iuris Canonici Fontes*, t. V, nr 2982, s. 457; Sacra Congregatio Concilii, *S. Marci* (09.12.1722, 16.01.1723), w: *Codicis Iuris Canonici Fontes*, t. V, nr 3251, s. 701; Sacra Congregatio de Propaganda Fide, *Instructio (ad Archiep. Hiberniae)* (25.01.1791), w: *Codicis Iuris Canonici Fontes*, t. VII: *Curia Romana. S.C. de Prop. Fide – S.C. Indulg. – S.C. Indicis – S.R.C. – A. 1588-1790. N. 4428-5822*, cura et studio I. Serédi editi, Romae

1.1. Ustawodawstwo powszechne

Z uwagi na fakt, iż abp Jerzy Ablewicz ostatnią wizytację kanoniczną odbył w 1976 r.¹⁶, podstawę prawną przeprowadzanych przez niego wizytacji stanowiły wyłącznie dyspozycje ustawodawcy kodeksowego zawarte w kan. 343-346 KPK/17. Zgodnie z nimi biskup rezydujący (*residentiales, ordinarii*)¹⁷ był zobowiązany co roku wizytować całą diecezję lub przynajmniej jej część w taki sposób, aby raz na pięć lat osobiście, zaś w sytuacji uzasadnionej przeszkody, przez wikariusza generalnego bądź innego duchownego, została zwizytowana cała diecezja (kan. 343 § 1). Do wykonania tego zadania biskup, w sposób nieskrępowany, miał prawo dobrać sobie do asysty dwóch duchownych, nawet spośród kanoników kapituły katedralnej lub kolegiackiej (kan. 343 § 2). Gdyby biskup rezydujący w poważnym zakresie zaniedbał obowiązek wizytacji kanonicznej, metropolita powinien powiadomić o tym fakcie Stolicę Apostolską, która – zgodnie z przepisem kan. 274, 5° – mogłaby scedować rzeczony obowiązek na niego (kan. 343 § 3) [Bączkowicz, Baron, i Stawinoga 1957, 515].

Ustawodawca w kan. 343 § 1 doprecyzował cel wizytacji kanonicznej, określony już przez Sobór Trydencki, wskazując jako istotne zachowanie zdrowej i prawowiernej nauki, ochronę dobrych i naprawę złych obyczajów, promowanie pokoju, niewinności, pobożności i dyscypliny wśród wiernych świeckich i duchowieństwa oraz ustanowienie innych rzeczy, które mogą przyczynić się do rozwoju religii¹⁸. Zgodnie z dyspozycją ustawodawcy zawartą w kan. 344 § 1, zwyczajnej wizytacji biskupa rezydującego podlegały osoby (*personae*), rzeczy (*res*) i miejsca pobożne (*loca pia*), nawet wyjęte, znajdujące się w granicach diecezji, wyłączając tych, którzy otrzymali od Stolicy Apostolskiej specjalną egzempcję od wizytacji (*visitatione exemptionem*).

1935, nr 4631, s. 179-86; Sacra Congregatio Consistorialis, Decretum (31.12.1909), w: *Codicis Iuris Canonici Fontes*, t. V, nr 2064, s. 14-17.

¹⁶ Chociaż Biskupem Tarnowskim był do śmierci, która nastąpiła 31 marca 1990 r., a więc w czasie jego rządów miała miejsce promulgacja Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.

¹⁷ Kan. 334 § 1 KPK/17: „Episcopi residentiales sunt ordinarii et immediati pastores in dioecesis sibi commissis”. Biskupi, którym zostały powierzone obowiązki rządów Kościołów partykularnych [Grabowski 1948, 218].

¹⁸ Kan. 343 § 1: „Ad sanam et orthodoxam doctrinam conservandam, bonos mores tuendos, pravos corrigendos, pacem, innocentiam, pietatem et disciplinam in populo et clero promovendam ceteraque pro ratione adiunctorum ad bonum religionis constituenda tenentur [...]”.

Biskup powinien wizytować po ojcowsku (*paterna forma*), z należytą starannością (kan. 345). Gdyby konieczne stało się naprawienie nadużyć, wizytator mógł podjąć drogę ojcowskiego skarcenia lub wszcząć właściwą procedurę sądową [Augustine 1918, 373]. W pierwszym przypadku od dekretów biskupa przysługiwał rekurs zasadniczo wyłącznie ze skutkiem *in devolutivo*. Gdyby wizytator podjął jednak procedurę sądową lub nałożył na duchownego karę odwetową, apelacja przybierała charakter *in suspensivo* [Smith 1895, 342].

Zgodnie z dyspozycją ustawodawcy kodeksowego zawartą w kan. 346, biskup rezydujący nie powinien bez potrzeby przedłużać wizytacji kanonicznej, tak aby nie być dla wizytowanych zbędnym ciężarem. Ani sam wizytator, ani asystujący mu duchowni nie powinni przyjmować jakichkolwiek darów z okazji wizytacji. Należało natomiast podtrzymać miejscowy zwyczaj w sprawie utrzymania i wyżywienia wizytujących oraz zwrotu wydatków związanych z ich podróżą (kan. 346) [Bączkiewicz, Baron, i Stawinoga 1957, 516-17].

1.2. Ustawodawstwo partykularne

W odniesieniu do ustawodawstwa diecezjalnego, podstawę prawną wizytacji kanonicznych abpa Jerzego Ablewicza stanowiły dyspozycje zawarte w Trzecim Synodzie Diecezji Tarnowskiej¹⁹ oraz w dołączonej do statutów synodalnych specjalnej instrukcji pt. *Wizytacja kanoniczna*²⁰.

Ustawodawca diecezjalny w jednym tylko statucie synodalnym, uwzględniając doniosłe znaczenie wizytacji kanonicznej dla „zachowania wiary i dobrych obyczajów, a poprawy złych, dla utrzymania wśród ludu i kleru zgody, niewinności, pobożności i karności”, zobowiązał rządców parafii do dołożenia wszelkich starań, aby pożytek duchowy z przeżywanego wizytacji był jak największy (stat. 43 § 1). Służyć temu miały organizowane przed wizytacją misje parafialne lub przynajmniej specjalne rekolekcje (stat. 43 § 2).

---

¹⁹ *Statuty synodalne z roku 1948*, „Currenda. Pismo Urzędowe Diecezji Tarnowskiej” 107 (1957), nr 6-7, s. 344-408.

²⁰ *III. Wizytacja kanoniczna*, „Currenda. Pismo Urzędowe Diecezji Tarnowskiej” 99 (1949), nr 3, s. 115-19. Z racji przedstawionych powyżej, w analizowanym przedmiocie nie mają znaczenia dyspozycje zawarte w: *IV Synod Diecezji Tarnowskiej. Ad imaginem ecclesiae universalis (Lumen gentium 23)*, Kuria Diecezjalna, Tarnów 1982-1985 oraz *Instrukcja o wizytacji biskupiej w parafii*, w: *IV Synod Diecezji Tarnowskiej*, s. 283-85.

Zgodnie z rzeczoną instrukcją, dziekan dekanatu, po ustaleniu z biskupem rezydującym terminu wizytacji kanonicznej, zawiadamiał o fakcie duchownych dekanalnych przedkładając im szczegółowy terminarz oraz plan wzajemnej pomocy, szczególnie w zakresie sprawowania sakramentu pokuty i pojednania (art. A, 1). Otrzymałszy stosowne zawiadomienie, rządcą parafii zapowiadał wizytację kanoniczną z ambony przynajmniej kilka tygodni wcześniej, objaśniając parafianom jej znaczenie i cel oraz zachęcając do liczego udziału i przystępowania do sakramentów świętych z tej okazji (art. B, 1). O planowanej wizytacji powiadamiał również miejscowe władze państwowe i samorządowe (art. B, 2).

Instrukcja ściśle normowała porządek czynności podczas wizytacji:

1) w oznaczonym czasie rządcą parafii ubrany w komżę, stułę i kapę koloru białego z pacyfikałem²¹ lub krzyżem w ręku, w obecności duchowieństwa i wiernych świeckich, z chorągwiami, obrazami i baldachimem oczekiwał na przybycie biskupa wizytatora przy bramie kościoła;

2) po przybyciu biskupa wizytatora, rządcą parafii podawał pacyfikał lub krzyż do ucałowania oraz intonował pieśń religijną, po czym wprowadzał biskupa do kościoła;

3) gdy biskup wizytator przekroczył główne drzwi kościoła, rządcą parafii podawał, całując w rękę, kropidło, klucze od kościoła na tacy, łódkę z kadzidłem, prosząc o błogosławieństwo i okadzając trzykrotnie biskupa;

4) wszyscy procesjonalnie udawali się przed wielki ołtarz w czasie śpiewu *Ecce sacerdos magnus*²². Biskup wizytator klękał na przygotowanym klęczniku, zaś rządcą parafii w postawie stojącej dialogował z wiernymi:

K. Wejrzyj na nas, obrońco nasz, Boże.

W. I wejrzyj na oblicze Pomazańca swego.

K. Zbaw, Panie, sługę Twego.

W. Który w Tobie, Boże mój, pokłada nadzieję.

K. Przybądź mu, Panie, z pomocą ze świątyni.

W. A z Syjonu racz go obronić.

K. Niech nieprzyjaciel nic w nim nie zyska.

W. A syn nieprawości niech nie zamierzy się jemu szkodzić.

K. Panie, wysłuchaj modlitwę moją.

²¹ Pacyfikał (łac. *pacificus*) – naczynie liturgiczne, typ relikwiarza o kształcie krzyża, monstrancji, medalionu, prostokątnej lub owalnej tabliczki ze stopką, przeznaczone do przekazywania znaku pokoju [Koniczny 2010, 1092].

²² *Ecce sacerdos magnus* – antyfona z *Liturgii Godzin* i *Graduale Romanum*.

W. A wołanie moje niech do Ciebie przyjdzie.

K. Pan z wami.

W. I z duchem twoim.

Po oracji finalnej następowała jeszcze specjalna modlitwa do patrona kościoła;

5) rządcą parafii od ambony witał biskupa wizytatora zdając relację ze stanu religijno-moralnego parafian;

6) biskup wizytator wygłaszał okolicznościową egzortę;

7) następowało nabożeństwo żałobne z procesją, po którym w kościele pozostawali oczekujący na katechizację, chcący przystąpić do sakramentu pokuty i pojednania, mający przyjąć sakrament bierzmowania (art. C, 1-2).

Z wizytacją kanoniczną łączył się egzamin katechetyczny, co do zasady prowadzony przez duchownego katechizującego (art. D, 4). Dzieci i młodzież szkolna egzaminowani byli klasami, oddzielnie chłopcy, oddzielnie dziewczęta (art. D, 3).

W czasie wizytacji kanonicznej biskup rezydujący udzielał sakramentu bierzmowania, niekiedy w kilku seriach, w zależności od liczby kandydatów i czasu pobytu w danej parafii (art. E, 3). Przystępujący do sakramentu bierzmowania byli ustawiani w osobnych rzędach, po jednej stronie kobiety, po drugiej stronie mężczyźni (art. E, 5). Duchowni asystujący biskupowi wizytującemu mieli za zadanie czuwać, aby do sakramentu bierzmowania nie przystępowali ci, którzy nie byli obecni na początkowych modlitwach. Spóźnionych należało zgromadzić razem i po skończonych obrzędach zgłosić ich szafarzowi sakramentu bierzmowania (art. E, 6).

2. KWESTIONARIUSZE WIZYTACYJNE

Biskup Tarnowski Jerzy Ablewicz z pietyzmem przygotowywał się do każdej wizytacji kanonicznej. Nieocenioną pomoc w tym względzie spełniały tzw. kwestionariusze wizytacyjne rozsyłane do parafii i rektoratów na kilka miesięcy przed planowaną wizytacją²³. Proboszczowie parafii i rektory kościołów byli zobligowani do szczegółowego przedstawienia raportu o stanie parafii lub rektoratu od ostatniej wizytacji kanonicznej. Do kwestionariuszy wizytacyjnych dołączano pisemne oświadczenia pracowników

---

²³ Relacja ustna ks. inf. Władysława Kostrzewy z dnia 27 stycznia 2021 r.

kościelnych i plebańskich w zakresie ich aktualnego ubezpieczenia społecznego oraz regularnego wypłacania umówionego uposażenia i niezgłaszania żadnych roszczeń materialnych w tym zakresie²⁴.

W analizowanym okresie stosowano dwa rodzaje formularzy – pierwszy kwestionariusz pozostawał w użyciu do 1968 r., drugi od 1969 r. Z uwagi na to, iż różnica między nimi była nieznacząca, przede wszystkim w układzie graficznym i kolejności pytań, na potrzeby niniejszego artykułu zostanie opisany jedynie formularz pierwszy.

Kwestionariusz wizytacyjny stosowany do 1968 r. liczył cztery rozdziały. Rozdział I: *Ogólne dane dotyczące parafii* zawierał dane rzeczowe parafii oraz dane osobowe duchownych, pracowników kościelnych, plebańskich i ewentualnych mieszkańców plebanii (np. członków rodziny proboszcza zamieszkujących plebanię na stałe za pozwoleniem kurii diecezjalnej).

Rozdział II: *Obiekty parafialne* był rozbudowany i wymagał przedstawienia szczegółowych informacji dotyczących: 1) obiektów parafialnych: a) kościoła (stan budynku i jego ogrodzenia, stan czystości kościoła, tabernakulum, lampka wieczna, ilość i stan ołtarzy, ilość i stan konfesjonaliów stałych i zapasowych, chrzcielnica, stan ławek kościelnych i ich wystarczalność, ilość i stan chorągwi, feretronów i sztandarów, stacje drogi krzyżowej, stan organów kościelnych, ilość i waga dzwonów, oświetlenie i ogrzewanie kościoła, stan kamieni ołtarzowych, ilość i stan obrazów lub figur świętych i błogosławionych łaskami słynących lub zabytkowych); b) zakrystii (ilość i stan kielichów, monstrancji, puszek, naczyń na oleje św., ilość pojedynczych kolorów i stan ornatów, kap, stuł, ilość i stan obrusów ołtarzowych oraz częstotliwość ich wymiany, ilość i stan alb, komż, humerałów, ilość mszałów i innych ksiąg liturgicznych, inwentarz wewnętrznych urządzeń kościoła, obrazów i paramentów liturgicznych); c) kościołów pomocniczych i kaplic (lokalizacja, stan zewnętrzny i wewnętrzny budynków, częstotliwość używania); d) kapliczek, krzyży i figur przydrożnych (ilość, lokalizacja, stan, konieczność konserwacji); e) cmentarza (własność, wysokość opłat cmentarnych, księga rachunkowa dochodów cmentarnych, stan ogrodzenia, statut cmentarny); 2) obiektów mieszkalnych i gospodarczych (plebania, wikarówka, organistówka, dom parafialny, dom sióstr zakonnych, ochronka dla dzieci, budynki gospodarcze); 3) gruntów plebań-

---

²⁴ Rzeczono oświadczenia zachowały się luźno dołączone do kwestionariuszy wizytacyjnych.

skich, kościelnych, fundacji mszalnych, służby kościelnej (z wyszczególnieniem wielkości obszaru i stanu prawnego ról, ogrodów, sadów, łąk, pastwisk, lasów, nieużytków).

Rozdział III: *Czynności duszpasterskie*, również bardzo obszerny, dotyczył szeroko pojętej działalności pastoralnej, w tym: 1) nabożeństw parafialnych (niedzielných i świątecznych oraz sprawowanych w dni powszednie, pierwszych czwartków, piątków i sobót miesiąca, rorat w Adwencie, Gorzkich Żali i dróg krzyżowych w Wielkim Poście, rekolekcji i misji parafialnych, odpustów parafialnych); 2) duszpasterstwa stanowego i specjalnego (przygotowanie do sakramentu małżeństwa, akcja charytatywna, ministranci i lektorzy, apostołstwo dobrej książki, biblioteka parafialna); 3) katechizacji w rodzinie i parafii (dzieci przedszkolnych, dzieci i młodzieży szkolnej, młodzieży pozaszkolnej); 4) kancelarii parafialnej (dziennik podawczy, księgi kancelaryjne, metrykalne, duszpastersko-parafialne, kasowe, spis inwentarza, archiwum parafialne).

Ostatni rozdział IV: *Ogólne spostrzeżenia o stanie religijno-moralnym parafii* miał charakter opiniotwórczy i pozwalał proboszczowi parafii lub rektorowi kościoła przedstawić syntezę stanu religijno-moralnego parafian, w tym charakterystykę religijności, stanu uświadomienia moralnego, pojmowania i praktykowania obowiązków wynikających z wiary. W rozdziale tym były zamieszczane szczegółowe dane statystyczne (urodzonych, zaślubionych, zmarłych, dzieci nieślubnych, małżeństw bez ślubu kościelnego, uczęszczających na niedzielną i świąteczną Mszę św., przyjmujących Komunię św. codziennie, w pierwsze piątki miesiąca, niedziele i święta, nie przystępujących do spowiedzi św. wielkanocnej). Analizowany rozdział kwestionariusza wizytacyjnego wienczyły pytania dotyczące rozwoju życia religijno-moralnego od ostatniej wizytacji kanonicznej, stosowanych środków, metod i sposobów duszpasterzowania i ich owoców oraz planu posługi pastoralnej na okres powizytacyjny.

Kwestionariusz wizytacyjny, liczący 23 strony maszynopisu, wypełniał proboszcz lub rektor pismem odręcznym. Formularz, oprawiony w twardą tekturę i opisany tytułem parafii lub rektoratu, przekazywano do kurii diecezjalnej w Tarnowie. Zachowały się niemal wszystkie kwestionariusze parafii i rektoratów zwizytowanych przez abpa Jerzego Ablewicza²⁵.

---

²⁵ W teczce WK XLI/5 w Archiwum Diecezjalnym im. Arcybiskupa Jerzego Ablewicza w Tarnowie brak kwestionariusza wizytacyjnego dla parafii katedralnej. Do

3. DEKRETY REFORMATORSKIE

Ustawodawca diecezjalny w analizowanej instrukcji *Wizytacja kano- niczna* polecał: „Po odbytej wizytacji Rządca parafii niczego nie zaniedba, by owoce wizytacji utrwalić, dołoży starań, by polecenia Ks. Biskupa ściśle wykonywać. Parafianom często przypominać będzie słowa, rady i upomnienia Arcypasterza” (art. C, 5). Odpowiedniemu wypełnieniu powyższego wskazania służyły dekrety reformatorskie przesyłane do wizytowanych parafii i rektoratów.

Biskup Tarnowski Jerzy Ablewicz osobiście kreślił szkice dekretów, które następnie, często dwukrotnie, przepisywała na maszynie s. M. Bogdana Kapałka, służebniczka dębicka, kancelistka kurii diecezjalnej w Tarnowie²⁶. Dekrety reformatorskie różnią się merytorycznie, późniejsze dekrety są dłuższe i bardziej szczegółowe, jednak można wskazać schemat formalny zagadnień istotnych dla abpa Ablewicza, wokół których budował wskazania powizytacyjne: kościół parafialny – zakrystia – kaplice dojazdowe – punkty katechetyczne – plebania – wikarówka – organistówka – budynki gospodarcze – cmentarz – kancelaria parafialna – stan religijno-moralny parafian – sakrament bierzmowania – szczególne uwagi i podziękowania.

Po arendze, w której abp Ablewicz wskazywał termin wizytowanej parafii lub rektoratu oraz duchownych asystujących mu, Biskup Tarnowski przedkładał proboszczowi lub rektorowi powizytacyjne spostrzeżenia i zalecenia.

Pierwszy blok uwag dotyczył budynków kościelnych i plebańskich. Arcybiskup drobiazgowo analizował ich stan materialny, wskazując prace budowlane i remontowe poprawnie wykonane od ostatniej wizytacji kano- nicznej oraz zadaniując duchownych w zakresie nowych inwestycji. Kontrolował stan zewnętrzny i wewnętrzny budynków, w tym trwałość więźb dachowych oraz stabilność i suchość fundamentów. Dostrzegał uporządko- wanie otoczenia kościoła i plebanii oraz stan ogrodzenia. Sprawdzał system ogrzewania i rekuperacji powietrza. Lektura dekretów reforma- torskich potwierdza wielką wrażliwość i wyczucie abpa Ablewicza na kwe- stie liturgiczne. Arcybiskup nierzadko krytycznie oceniał wyposażenie

---

dekretu reformatorskiego dołączona została natomiast niewielka karta, niepodpisana: „Kwestionariusza wizytacyjnego nie otrzymałem do dnia 15 XI 73 r.”.

²⁶ Relacja ustna ks. inf. Władysława Kostrzewy z dnia 27 stycznia 2021 r.

prezbiterium lub ołtarzy bocznych kościołów i kaplic dojazdowych, polecając pilne przeniesienie określonych obrazów, rzeźb i figur. Szczegółowo kontrolował zakrytą zwracając uwagę na jej wielkość, praktyczne i estetyczne umeblowanie, utrzymanie należytej czystości a przede wszystkim wyposażenie w szaty i naczynia liturgiczne. Biskup Tarnowski interesował się lokalizacją kaplic dojazdowych i punktów katechetycznych polecając ich organizowanie w dogodny sposób dla parafian. Kontrolując plebanie, wikarówki i organistówki zwracał uwagę na standard wyposażenia mieszkań, wystarczalność dla potrzeb duszpasterzy oraz służby kościelnej i plebańskiej, zdrowe warunki zamieszkania i wyżywienia.

Wizytując cmentarze doglądał spraw uregulowania własności (parafialne, komunalne), stanu implementowania statutu cmentarnego i braku nadużyć w zakresie pobierania opłat. Parafiom, którym kończył się wolny areal cmentarny, polecał jego poszerzenie. Uwrażliwiał na troskę o groby zmarłych kapłanów. Drobiazgowo kontrolował kancelarię parafialną sprawdzając w szczególności godziny jej funkcjonowania i dostępność dla parafian, staranność prowadzenia i kompletność ksiąg metrykalnych według statutu kancelaryjnego, poprawnego spisywania protokołów przedślubnych i wysyłania *Ne temere*²⁷ oraz bieżącego uzupełniania kroniki parafialnej.

Analizując stan religijno-moralny wizytowanych parafian, abp Ablewicz wskazywał na zagrożenia dla życia duchowego. W pierwszej kolejności potępiał szerzące się pośród nie tylko dorosłych, ale także i młodzieży pijaństwo oraz zobowiązywał duszpasterzy do rozwijania akcji trzeźwościowych²⁸. Przestrzegał przed nowoczesnymi poglądami laickimi zniechęcają-

---

²⁷ *Ne temere* – dekret Kongregacji Soboru z 2 sierpnia 1907 r., w którym ustawodawca polecił proboszczowi parafii, gdzie został zawarty sakramentalny związek małżeński, odnotowanie tego faktu w księdze ochrzczonych (art. 9 § 2). Zgodnie z kan. 1122 § 2 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r., jeśli małżonek zawarł małżeństwo poza parafią swojego chrztu, proboszcz miejsca zawarcia małżeństwa ma obowiązek przesłać jak najszybciej zawiadomienie o tym fakcie do proboszcza miejsca chrztu. Zob. *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski: *Kodeks Prawa Kanonicznego promulgowany przez papieża Jana Pawła II w dniu 25 stycznia 1983 roku*. Stan prawny na dzień 18 maja 2022 roku. Zaktualizowany przekład na język polski, Pallottinum, Poznań 2022. Ponieważ praktyka ta została wprowadzona drogą ww. dekretu, w języku potocznym przez *Ne temere* rozumie się zawiadomienie o zawartym małżeństwie przesyłane do proboszcza miejsca chrztu małżonka [Paździor i Sitarz 2019, 1789-790; Żurowski 1987, 349-50].

²⁸ Zgodnie z dokumentem *Wytyczne dla kościelnej działalności trzeźwościowej, przyjęte przez Episkopat Polski na Konferencji Plenarnej dnia 17.VI.1959 r., a znowelizowanej*

cymi ludzi młodych do Kościoła. Obronę przed nimi zaś dostrzegał w podtrzymywaniu tradycyjnego modelu rodziny wielopokoleniowej, prężnie prowadzonym duszpasterstwie liturgicznej służby ołtarza, dziewczęcej służby maryjnej, rozbudzaniu życia eucharystycznego. Na sercu leżała mu troska o małżeństwa sakramentalne, przygotowanie nupturientów do sakramentu małżeństwa, duszpasterstwo małżeństw rozbitych i małżonków rozwiedzionych. Propagował zakładanie i ożywianie działalności bractw żywego różańca. Zachęcał wiernych świeckich do dążenia do doskonałości duchowej i podejmowania dzieł apostołskich w duchu trzecich rodzin zakonnych, zwłaszcza franciszkańskich. W parafiach Sądecczyzny rozbudzał kult Jezusa Przemienionego.

Skuteczność prowadzonego duszpasterstwa abp Ablewicz widział w świętości osobistej kapłanów – proboszczów i wikariuszy, dlatego zachęcał ich do prowadzenia pogłębionego życia duchowego, praktykowania częstej spowiedzi św., korzystania z kierownictwa duchowego, systematycznego uczestniczenia w dniach skupienia i rekolekcjach. Podkreślał, że cierpliwość i wyrozumiałość proboszcza wobec swoich parafian przynosi szybko wielkie owoce pastoralne. Pojawiające się nierzadko trudności polecał przewyżczać gorliwością duszpasterską i pełnym życzliwością podejściem do wiernych świeckich. Zwracał uwagę i bardzo cenił dobrą współpracę między proboszczem a wikariuszami.

W czasie 152 wizytacji kanonicznych, abp Ablewicz udzielił sakramentu bierzmowania 29 789 wiernym. Z uwagi na to, że przed wizytacją Biskupa Tarnowskiego delegowani wizytatorzy diecezjalni przeprowadzali katechetyczny egzamin przedwizytacyjny, przesyłając do kurii diecezjalnej stosowne sprawozdanie, w dekretach reformacyjnych Biskup Tarnowski zawsze odnosił się do poziomu wiedzy religijnej dzieci i młodzieży.

ZAKOŃCZENIE

Analiza materiału źródłowego zarchiwizowanego w zespole akt WK XXVII/3 – WK LIV/2 w Archiwum Diecezjalnym im. Arcybiskupa Jerzego Ablewicza w Tarnowie w przedmiocie wizytacji kanonicznych przeprowa-

---

dnia 1.IV.1971 r. na 124 Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski, „Currenda. Pismo Urzędowe Diecezji Tarnowskiej” 123 (1973), nr 7-9, s. 195-97.

dzonych przez Biskupa Tarnowskiego Jerzego Ablewicza pozwala postawić następujące wnioski *de lege lata*:

1) W latach 1963-1976 abp Ablewicz osobiście zwizytował, w całości lub w części, 25 dekanatów diecezji tarnowskiej przeprowadzając 152 wizytacje kanoniczne parafii i rektoratów. Od 1977 r. do tego zadania delegował wyłącznie biskupów pomocniczych;

2) Podstawę prawną wizytacji kanonicznych przeprowadzanych przez abpa Ablewicza stanowiły dyspozycje zawarte w kan. 343-346 KPK/17, stat. 43 Trzeciego Synodu Diecezji Tarnowskiej i instrukcji synodalnej pt. *Wizytacja kanoniczna*;

3) Przed planowaną wizytacją kanoniczną do proboszczów parafii i rektorów kościołów kuria diecezjalna rozsyłała specjalne kwestionariusze wizytacyjne ze szczegółowymi pytaniami w zakresie danych dotyczących parafii lub rektoratu, obiektów parafialnych, czynności duszpasterskich i spostrzeżeń proboszczów lub rektorów o stanie religijno-moralnym wierznych. Informacje te pomagały abp. Ablewiczowi poznać specyfikę danej placówki duszpasterskiej i przedłożyć wskazania powizytacyjne;

4) Po każdej wizytacji kanonicznej abp Ablewicz przygotowywał dekrety reformatorskie, w których zawierał ocenę przeprowadzonej wizytacji wokół następujących zagadnień: kościół parafialny – zakrystia – kaplice dojazdowe – punkty katechetyczne – plebania – wikarówka – organistówka – budynki gospodarcze – cmentarz – kancelaria parafialna – stan religijno-moralny parafian – sakrament bierzmowania – szczególne uwagi i podziękowania.

PIŚMIENNICTWO

- Augustine, Chas. 1918. *A Commentary on the New Code of Canon Law*. T. II: *Clergy and Hierarchy*. St. Louis–London: B Herder Book Co.
- Bączkowicz, Franciszek, Józef Baron, i Władysław Stawinoga. 1957. *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*. T. I. Wyd. 3. Opole: Wydawnictwo Diecezjalne św. Krzyża.
- Biedroń, Ewa. 2019. „Sto lat temu urodził się abp Jerzy Ablewicz.” diecezja.tarnow.pl/index.php/wiadomosci/item/7232-sto-lat-temu-urodzil-sie-abp-jerzy-ablewicz [dostęp: 25.09.2022].
- Bożek, Waldemar. 2019. *Abyśmy byli ludźmi świętymi... Świętość chrześcijanina w nauczaniu Arcybiskupa Jerzego Ablewicza*. Tarnów: Regis.
- Coulet, Noël. 1977. *Les visites pastorales*. Turnhout: Brepols.

- Grabowski, Ignacy. 1948. *Prawo kanoniczne*. Wyd. 4. Warszawa: Gebethner i Wolff.
- Hamryszczak, Artur. 2016. „Canonical Visitations as a Historical Source.” *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* 105:53-62. <https://doi.org/10.31743/abmk.12062>
- Konieczny, Mariusz. 2010. „Pacyfikał.” W *Encyklopedia Katolicka*, t. 14, 1092-1093. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Kumor, Bolesław. 1985. *Diecezja tarnowska. Dzieje ustroju i organizacji 1786-1985*. Kraków: Polskie Towarzystwo Teologiczne.
- Lewandowski, Paweł. 2022. *Dekrety reformatorskie z wizytacji kanonicznych przeprowadzonych przez Biskupa Tarnowskiego Jerzego Ablewicza*. Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Litak, Stanisław. 1967. „W sprawie publikowania i rejestracji akt wizytacyjnych kościołów i parafii.” *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* 14:133-49.
- Nowak, Adam. 1999. *Słownik biograficzny kapłanów diecezji tarnowskiej 1786-1985*. T. I: *Biskupi i kanonicy*. Tarnów: Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej Biblos.
- Nowak, Adam. 2000. „Jerzy Karol Ablewicz (1919-1990).” W *Świadek wierny. Dziesiąta rocznica śmierci arcybiskupa Jerzego Ablewicza*, red. Józef Stala, 9-11. Tarnów: Fundacja Arcybiskupa Jerzego Ablewicza, Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej Biblos.
- Paździor, Stanisław, i Mirosław Sitarz. 2019. „Ne temere.” W *Leksykon Prawa Kanonicznego*, red. Mirosław Sitarz, 1789-790. Lublin: Stowarzyszenie Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.
- Smith, Gregory N. 2008. *The Canonical Visitation of Parishes. History, Law, and Contemporary Concerns*. Roma: Pontificia Università Gregoriana.
- Smith, Sebastian B. 1895. *Elements of Ecclesiastical Law. Compiled with Reference to the Latest Decisions of the Sacred Congregations of Cardinals*. T. I: *Ecclesiastical Persons*. Wyd. 9. New York: Benziger Brothers.
- Zurowski, Marian. 1987. *Kanoniczne prawo małżeńskie Kościoła katolickiego. Stan prawny po promulgowaniu Kodeksu Prawa Kanonicznego Kościoła łacińskiego w 1983 r.* Wyd. 2. Katowice: Księgarnia św. Jacka.

Wizytacje kanoniczne przeprowadzone przez Biskupa Tarnowskiego Jerzego Ablewicza

Streszczenie

Materiał źródłowy niniejszego artykułu stanowią kwestionariusze wizytacyjne i dekry reformatorskie z wizytacji kanonicznych Biskupa Tarnowskiego Jerzego Ablewicza zgromadzone w zespole akt WK XXVII/3 – WK LIV/2 w Archiwum Diecezjalnym im. Arcybiskupa Jerzego Ablewicza w Tarnowie. Ich szczegółowa analiza pozwala zobrazować rys posługi biskupiej Pasterza kierującego diecezją tarnowską w latach 1962-1990. Abp Ablewicz przeprowadził 152 wizytacje kanoniczne parafii i rektoratów. Do każdej przygotowywał się drobiazgowo zgłębiając kwestionariusze wizytacyjne. Same wizytacje prowadził zgodnie z dyspozycjami zawartymi w kan. 343-346 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 r., stat. 43 Trzeciego Synodu Diecezji Tarnowskiej, a szczególnie

instrukcji synodalnej *Wizytacja kanoniczna*. Efektem wizytacji były przesyłane do każdej z parafii dekrety reformatorskie zawierające szczegółowe i merytoryczne wskazania powizytacyjne.

Słowa kluczowe: Jerzy Ablewicz; wizytacje kanoniczne; kwestionariusze wizytacyjne; dekrety reformatorskie; protokoły wizytacji kanonicznych

Canonical Visitations Carried out by Jerzy Ablewicz, the Bishop of Tarnów

Summary

The source material of this article are the visitation questionnaires and reform decrees from the canonical visitations of Jerzy Ablewicz, the Bishop of Tarnów, collected in the files no. WK XXVII/3 – WK LIV/2 in the Diocese Archive Archbishop Jerzy Ablewicz in Tarnów. Their detailed analysis allows to illustrate the outline of the episcopal ministry of the Shepherd who headed the Diocese of Tarnów in the years 1962-1990. Archbishop Ablewicz conducted 152 canonical visitations to parishes and rectorates. He prepared for each one meticulously by studying the visitation questionnaires. He conducted the visitations themselves in accordance with the norms contained in can. 343-346 of the 1917 Code of Canon Law, statute 43 of the Third Synod of the Diocese of Tarnów, and especially of the Synodal Instruction *Canonical Visitation*. As a result of the visitation, reform decrees containing detailed and substantive post-visitacion indications were sent to each parish.

Keywords: Jerzy Ablewicz; canonical visitations; visitation questionnaires; reform decrees; protocols of canonical visitations

Information about Author: REV. DR. PAWEŁ LEWANDOWSKI – The John Paul II Catholic University of Lublin; correspondence address: Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin, Poland; e-mail: lewandowski@kul.pl; <https://orcid.org/0000-0003-4543-4382>